

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Løst kal jeg hiel And fru Dorab
moder Dorabst far jeg en bon
til alle... jeg nemlig en

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 1 25. årgang 2010

der er også i spænding, og det er ikke
nået mig der ejerskab at se at
sind for kaffe mig en eller anden
der end fru Dorabst, jeg for ikke
vristet mig til at det blev det det.

Hilbert der om, men man kan se
der lalte med som derom at der da mind
Lindas det ^{forresten} man kan se der tillige far Hedvig

Jeg far for længst siden med min
mutter Bronst til Henri-Mønstre men
ikke noglde nogen stand og far nogen
nogen end til at have nogen forfra,
Guld det mindst til den, da far jeg
en bon i arbejde som det end er min
sandsigt at udvide mit lille tab

HILLERØD

LOKALHISTORISKE FORENING

Nr. 1 25. årgang 2010

Redaktion og layout:
Eva Holm-Nielsen

Tryk: Nofoprint, Helsingør

ISSN 0903-3505

Udkommer 3 gange årligt
Stof til bladet sendes til Eva Holm-Nielsen

Medlemskab tegnes ved henvendelse til
Inge Elsøe eller indbetaling på
Gironr. 704-4607
Pris: 150 kr, 100 kr pensionister og studerende

www.lfhk.dk

© Copyright
Hillerød Lokalhistoriske Forening

Indhold

BREV FRA ORLOW ANDERSEN 1853..... 3
af *ASGER BERG*

ERINDRINGER OMKRING BEFRIElsen 1945 7
af *IVAR BERG-SØRENSEN*

SPIDSMUSEN..... 12
af *ASGER BERG*

GENERALFORSAMLINGEN 2010..... 16
af *EVA HOLM-NIELSEN*

BOGNYT 17
af *ASGER BERG*

Forsiden: Udsnit af brev fra Orlow Andersen, dateret „Fredriksborg d 14 9/53“.

Lokalhistorisk Forening støttes af:

Det Nationalhistoriske Museum på Fredriksborg - Statsautoriseret Revisionsaktieselskab Ernst & Young - Dines Jørgensen. Rådgivende ingeniører - Hillerød Borgerstiftelse - Hillerød Industri- og Håndværkerforening - Hillerød Kommune - Handelsbanken - Nykredit - Ristorante La Perla - Ullerød Brugsforening

BESTYRELSEN

Formand:
Asger Berg
Søren Kierkegaardsvej 1
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
asger.berg@ofir.dk

Næstformand og kasserer:
Inge Elsøe
Ørnevej 10
2970 Hørsholm
Tlf. 4586 6676
elsoe@email.dk

Sekretær:
Eva Holm-Nielsen
Søren Kierkegaardsvej 1
3400 Hillerød
Tlf. 4826 4689
evamahoni@gmail.com

Henrik Selsøe Sørensen
Bondehavevej 11
2880 Bagsværd
Tlf.: 4498 9220
selsoe@yahoo.com

Mona Petersen
Grønneager 21
3400 Hillerød
Tlf.: 4826 3365

Ivar Berg-Sørensen
Køgemestervej 5
3400 Hillerød
4824 5131
ibsorensen@email.dk

LOKALHISTORISK ARKIV

Christiansgade 1
3400 Hillerød
Tlf. 7232 5884

Arkivet har åbent
Tirsdag 12.30-17
I. lørdag i måneden 10.30-14

BREV FRA ORLOW ANDERSEN I 1853

I Hillerøds historie er Niels Orlow Andersens navn uløseligt knyttet til den værste arbejdsulykke nogensinde. Otte mennesker omkom, da dampmaskinen på Orlow Andersens klædefabrik i Slotsgade 3 sprang i luften den 20. august 1873.

Hverken historien om katastrofen eller om Orlow Andersens hørspinderi og klædefabrik skal gentages her.¹ Men et nyopdukket brev, der stammer fra hans første år i Hillerød, kan kaste lys over fabrikkens første år i begyndelsen af 1850'erne.

Niels Orlow Andersen, født 1812, stammede fra Rindum ved Ringkøbing og var oprindelig udlært som snedkersvend.² Men tidligt videreuddannede han sig teknisk, og i 1840erne bestyrede han hørberedningsfabrikken på Brønsholmsdal ved Usserød. I slutningen af året 1850 eller begyndelsen af 1851 flyttede han til Hillerød og etablerede sin klædefabrik i Slotsgade.³

Årsagen til, at han valgte at slå sig ned her i byen, er uvis. Han var ungdomsven af digteren C. Hostrup, men da Hostrup først tiltrådte som sognepræst ved Frederiksborg Slotskirke i 1862, har det ikke noget med sagen at gøre.

En anden teori, der har været nævnt, nemlig at det i Hillerød skulle være nemt for Orlow Andersen at skaffe arbejdskraft til sit hørspinderi, modsiges til en vis grad af brevet i det følgende.

Orlow Andersen kendte fra sin tid på Brønsholmsdal Frederik Emil de Moldrup, der er brevets adressat. I 1850 omtaltes Moldrup ved folketællingen i Usserød som skotøjsfabrikant, men senere i 1850'erne fik han titel af kontrollør og regnskabsfører ved Usserød Værk.

Brevet indledes høfligt med, at Orlow Andersen hilser fuldmægtig Moldrup fra dennes mor. Moldrup, der var født i 1817 som søn af regimentskvartermester Peter Moldrup, havde imidlertid for længst mistet sin mor, så det har været fra hans stedmor, som Orlow Andersen skulle hilse fra. Denne stedmor, Louise Hedevig Moldrup, født Bahneberg, havde som pensionist slået sig ned i Hillerød, efter at hun var blevet enke.⁴

Herefter fremfører Orlow Andersen sit ærinde, nemlig en bøn om, at Moldrup vil prøve at skaffe ham en ny svend til hørspinderiet i Hillerød. Han håber, at Moldrup kan hjælpe ham med en spinder eller til nød en væver fra værket i Usserød, da en væver så eventuelt

Af
ASGER BERG

til 3de Sæde med hende, 2de Spind m:
og 2 Mærke, og Dorend Lise for det første.
Da jeg kaldtes er meget udførelse
lygmed, er det ikke godt for mig at have
færdig, foruden Møderne for jeg bliver
og med mig at det ikke, og er yderst
forlyst, vilde det ikke være menig
at have en Spinder, som er en jeg nok
at kunne hjælpe mig med en Mærke,
måske jeg ikke med om jeg vilde have
forvarende. Den man for mig til at gøre
i Spind, Lise.

Den Lunge Niels Jensen de er, for
vigtig nok været for mig men jeg
for ikke endt-antaget som de jeg for.
der som for tillige af, til gjemte for det
jeg altid mere deres egenstendige
In. vilde mange gange, og det er dem selv
at kunne til at.

Den
med alle de
forvarende
Ole Andersen

kunne omskoles til spinder. Han har ikke turdet gå direkte til Moldrups overordnede, den aldrende fabrikant Johan Philip Weilbach, og det er der måske ikke er noget at sige til.⁵

Brevet er udtryk for, at der er god gang i Orlow Andersens klædefabrik. Han har 2 svende og en mester beskæftiget, skriver han, og hans plan er at udvide, så han får 2 spindemaskiner, 3 kartemaskiner og 2 væve. Arbejdskraften ved fabrikken har derudover omfattet et antal ufaglærte arbejdere.

Fabrikanten nævner udtrykkeligt, at han „ved sin Mester“ har skrevet til Neumünster for at få fat i en ny svend. Forbindelsen mellem klædefabrikkerne i Neumünster og Usserød var allerede etableret, bl.a. igennem fabrikant Lindloff, Hørsholm, der stammede fra Neumünster.

Orlow Andersens mester, dvs. værkfører, som altså kunne skrive tyske breve, må antages at være Peter Wichmann, der selv var fra Neumünster. I hvert fald var han Orlow Andersens værkfører ved folketællingen i 1855. Peter Wichmann stiftede senere familie og slog sig ned i Nyhuse. Det lykkedes i øvrigt at skaffe endnu en svend fra Neumünster, idet samme folketælling også omfatter dugmagersvend Heinrich Kastberg fra Neumünster.

I brevet nævner Orlow Andersen udtrykkeligt en person, som han

Fabrikant Niels Orlow Andersen. U.å. Ikke tidligere offentliggjort foto i familiens eje.

ikke ønsker at ansætte, den „lange Niels Jensen“. Hans identitet har jeg ikke kunnet fastslå med sikkerhed.

Alt i alt vidner Orlow Andersens brev fra 1853 om en fabrik i fremgang og en ambitiøs fabrikant. Tyve år senere endte det i tragedie og økonomisk ruin.

Brevet, der er dateret „Frederiksborg d 14 9/53“ lyder:

Gode Herr Moldrup!

Først skal jeg Hilse Dem fra Deres Moder. Dernæst har jeg en Bøn til Dem, idet jeg nemlig er meget forlegen for en Flink Svend der er øvet i Spinding. Vilde De vise mig den Tjeneste at see at kunde forskaffe mig en eller anden der nede fra Værket? Jeg har ikke dristet mig til at bede Herr Indspt: Weilbach der om, men Monstro dersom De talte med ham derom, at der da kunde findes et ordentlig Menneske der tillige har Stadighed.

Jeg har forlænge siden ved min Mester

Familiefoto fra gården Slotsgade 3, ca. 1932.⁶

skrevet til Neu-Mönster men ikke erholdt nogen Svend og har neppe nogen Tro til at faae nogen derfra. Skulde det imidlertid skee, da har jeg en Væv i Arbeide. Som De ved er min Hensigt at udvide mit Lille Fa-

brik til 3de Kartemaskiner, 2de Spindem: og 2 Væve, og derved blive for det Første.

Da jeg saaledes er noget afsides beliggende, er det ikke godt for mig at faae Svende. Foruden Mesteren har jeg kun 2de, men meget at bestille, og er yderst forlegen. Skulde det ikke være mulig at faae en Spinder, saa troer jeg nok at kunde hjelpe mig med en Væver, uagtet jeg ikke ved om jeg skulde kunde formaae den ene hos mig til at gaa i Spindeskolen. Den lange Niels Jensen, De ved, har rigtignok været hos mig, men jeg har ikke turde antaget ham da jeg kjænder ham fra tilligere af. Til Gjentjeneste skal jeg altid være Deres Tjenstberedvillige.

De hilser mange Gange og beder Dem snart at komme til os.

Deres Venskabelige med Ald Agtelse stedse Forbundne Orlow Andersen

¹ En fremstilling af fabrikkens historie med kildeangivelse, ses i Niels Jarlmark, „Hvergarn - en beretning om klædefabrikant Orlow Andersen“, NOMUS, 1, 1993.

² Som snedkersvend ses han ved Folketællingen 1834 i snedkermester Thomas Thomsens husstand i Nørre Meldgade, Ringkjøbing Købstad.

³ Da Orlow Andersen den 21. juni 1851 blev viet i Frederiksberg Kirke til Frederiche Jensine Augusta Hennings fra gården Sindshvile i Falkonerallé, kaldte han sig „Fabrikør af Frederiksborg“.

⁴ Louise Moldrup ses ved folketællingen 1855 i Slotsgade 33, 2. sal, ved folketællingen i 1860 i Helsingørgade 72 (gammel matrikulering).

⁵ Johan Philip Weilbach, justitsråd, fabrikant ved Usserød Værk, født 1786, død 1856.

⁶ Familiefoto fra gården Slotsgade 3, ca. 1932. Fra venstre: Georg Orlow Andersen (søn af N.O.A. fra 2. ægteskab med Caroline), Else Orlow Andersen (datter af Georg O. A. og Inger), Inger Orlow Andersen, Marie Orlow Andersen (yngste datter af N.O.A. også fra 2. ægteskab), Maria Andersen (gift med Adolphe Andersen), Adolphe Andersen (søn af N.O.A.s søn Jacob fra 1. ægteskab), Henrik Orlow Andersen (søn af Georg og Inger, død 18 år gammel, derfor er navnet Orlow Andersen ikke videreført i Danmark). Oplysninger fra Kirsten Wikander, olderbarn af fabrikant N.O.A.

ERINDRINGER OMKRING BEFRIElsen 1945

Befrielsesaftenen den 4. maj 1945 står lysende klar for mig, selv om jeg vel egentlig ikke rigtigt forstod, hvad det var der skete. Jeg var 9½ år gammel.

Vi boede da på Langesvej 15 i Hillerød, og i det ene hjørne i vores

spisestue stod på et par skabe en gammel firkantet To-R-radio, som jeg den aften, stående på en lille, brun lænestols ene armlæn, havde hovedet helt oppe i, lyttende til befrielsesbudskabet, der lød gang på gang: „Her er London ...“. Min

Af
IVAR
BERG-SØRENSEN

På foregående side Torvet ned mod søen med 2 bunkers. Nedenfor et hidtil ukendt foto af rådhuset efter befrielsen. Til venstre er hejst det engelske flag, Union Jack.
Foto: Stefan Christensen.

mor var i stuen, men ellers husker jeg ikke, om min far eller nogen af mine søskende var til stede. De yngste var nok lagt i seng.

Det var lyst udenfor, og snart sås glade mennesker gå forbi på både vores og det modsatte fortov. Men selv måtte jeg tage turen i seng.

Dagen efter skulle min storebror Terkel og jeg i skole. Vi gik kun i skole hver anden dag på det tidspunkt, idet Hillerød Kommuneskole på Ndr. Banevej var taget af tyskerne og blev brugt til lazaret for sårede fra de forskellige fronter, og vi skulle derfor ud på den lange gåtur til Nyhuse skole. Cykler havde vi slet ikke på det tidspunkt. Vi havde i øvrigt ofte stået uden for Kommuneskolen og set hestevogne eller lastbiler komme kørende fra stationen med

krigsinvalider uden arme eller ben, der skulle til behandling på det midlertidigt indrettede sygehus. Vi kiggede langt ind i den skolegård, vi ikke mere havde adgang til.

Da vi kom ned til hjørnet af Langesvej og Ndr. Banevej stod grosserer Gunnar Knudsen, der var Esso-depotbestyrer, og som vore forældre kom sammen med, oppe på altanen på 1. sal og kiggede ned på gaden. Da han så os komme gående på det modsatte fortov, råbte han: „Hvor skal I hen drenge?“ „Vi skal da i skole“, svarede vi. „Der bliver ingen skolegang i dag, I kan ligeså godt gå hjem igen“. Godt nok var der langt at gå for nogle små drenge, men fristeren fik ikke tag i os, så vi vandrede den lange vej ned gennem Helsingørgade, Slotsgade og Frederiksværks-gade ud til Nyhuse skole. Og det skulle vi ikke komme til at fortryde. Som sidebemærkning her skal lige anføres, at også vore kammerater fra langt ude på Jespervej, gik den lange tur til Nyhuse skole hver anden dag, indtil vi atter fik Ndr. Banevejs skole tilbage.

Som var det i går, husker jeg, at det danske flag blev sat, mens vi sang til. Det var skoleinspektør Ludvigssens søn Rudolf, der satte flaget, og måske husker jeg særligt, at det var ham, fordi vi siden fik en del at gøre med hinanden inden for idrættens verden i Hillerød, idet Rudolf var en meget alsidig og dygtig idrætsmand med et særligt talent for

badminton og fodbold, men også en dygtig atletikmand. Men der blev ingen skolegang den dag. Efter taler og sange fik vi fri, og i ro og mag kunne vi atter gå de ca. 3 km hjemad ad de meget fyldte gader. Vi havde ikke travlt, og der var meget at se på, bl.a. husker jeg, hvordan „tyskerpigerne“ blev kørt gennem byen på vogne eller biler. Hvorfor? Ja, det forstod jeg ikke dengang.

Hjemme gik vores mor straks i gang med at hækle de små rød-hvide-blå Royal Air Force „klatter“ til os, og dem gik vi meget med de følgende mange dage.

Folkemængden på Torvet og i Slotsgade er noget af det jeg husker bedst, men et helt særligt indtryk gjorde det på mig at se og høre Hillerød FDF's orkester stå og spille på Torvet. Det var nok nogle dage senere end 5. maj, men jeg husker tydeligt, at jeg pludselig så nogle af de FDF-førere, som Terkel, havde talt om, stå i frihedskæmperuniformer sammen med deres FDF-kammerater i de grå bluser og spille, dirigeret af Helge Jørgensen, der også var i frihedskæmperuniform. En af Frederiksborg Statsskoles lærere, lektor Hegelund Lange, som også havde taget aktivt del i modstandskampen, talte, og der blev naturligvis også sunget danske sange.

Når jeg opholder mig særligt ved FDF'erne, er det naturligvis, fordi FDF fra oktober 1945 blev en meget væsentlig del af min tilværel-

se som dreng og ung i Hillerød. Jeg vidste, at min bror, der var kommet i FDF i oktober 1944, blev eskorteret hjem fra FDF-møder af førerne, der hver havde fået særligt tilrettelagte ruter, og jeg havde også hørt om den meget tragiske begivenhed, da en af hans pilteførere, Jørgen Simonsen, „Simse“, var blevet skudt på Milnersvej, tæt ved, hvor vi i øvrigt senere kom til at bo, i forbindelse med en stikkerlikvidation. Hans mor boede på Margrethevej tæt ved os, og vi kendte hende som en meget sød ældre dame, der så pludseligt og urimeligt skulle miste sin eneste søn. Endelig var jeg bekendt med - eller også blev jeg det først senere -, at flere af de unge FDF-førere var blevet taget af tyskerne og sendt i koncentrationslejre. Særligt indtryk gjorde det på mig, at en af de større FDF-drenge, Egon Bangslund, som jeg ikke mange måneder før befrielsen havde set ride ned ad Langesvej som kattekonge i kredsens fastelavnstøndeslagning, den 14. maj blev dræbt ved en vådeskudsulykke, da en af hans førere skulle vise sine patruljedrenge sin pistol. I årene efter krigen gik turen altid rundt om „Simses“ og Egons grave, hvorpå lys blev tændt i forbindelse med mindehøjtideligheder omkring 4.-5.maj. Senere er jeg blevet klar over, at Egon - ud over at være FDF'er - også var en ung, meget lovende bryder i FIF med et lyst og livsglad sindelag, som desuden var et lysende eksempel på en god kammerat.

Et par specielle oplevelser knytter der sig til befrielsesdagene og hjemmet på Langesvej. Den ene af vore naboer i nr. 13 var meget tyskervenlig, og pludselig så vi på befrielsesdagen eller den følgende dag en vrimmel af frihedskæmpere i nabohaven, uden at de dog gik derfra „med gevinst“. Min far gik i befrielsesdagene rundt med en stor forbindelse om hovedet p.gr. af en ørebetændelse, og flere af vore kammerater troede, at han havde været med i kampe i forbindelse med befrielsen, hvilket ikke var tilfældet. Min mor fejrede sin 32 års fødselsdag den 22. maj, og i den anledning havde mine forældre inviteret familie og venner til en rød-hvid aften, hvilket prægede dem og gæsterne i deres påklædning og i aftenens fysiske aktivitet: boccia med røde og hvide kugler på den grønne græsplæne.

At krigen var en del af vor hverdag, mærkede vi, men de store afsavn led vi ikke. Mine forældre var dog meget opmærksomme på, at vi børn ikke skulle have noget med tyskerne at gøre. Det var dog ikke helt nemt for mig som 8-9-årig at forstå, at jeg ikke måtte lege med den dreng, som jeg indtil 1942 havde boet i hus med (Langesvej 3), fordi hans far i krigens sidste år blev betegnet som stikker. I efteråret 1944 fik jeg da også en alvorlig lærestreg, idet jeg på trods af forbuddet om leg med drengen kørte med ham ud til Luthersk Missionshøjskole, der var besat af tyskerne, og hvor hans mor

arbejdede i køkkenet. Transporten derud foregik på en tysk hestetrukket fjællevogn, der skulle fra stationen ud til skolen med forskelligt materiel. Vi sad på læsset, og det var jo dejligt at blive kørt, når man ellers var vant til altid at gå, når man skulle nogle steder. Imidlertid havde et par kammerater set mig, og deres forældre havde givet mine forældre besked om begivenheden. Så da jeg kom hjem efter en dejlig eftermiddag med leg og sodavand, vankede der af fars egestok! Først siden forstod jeg mine forældres bekymring, ikke mindst i krigens sidste år med manglende politisk usikker retsbevidsthed.

En anden af vore legekammerater, Ove van Jepmond, hvis mor drev en børnehave på Ndr. Banevej, tæt ved Langesvej, havde sin amerikanske far med i krigen som maskinmester i den amerikanske flåde. Han så ham ikke alle disse år, men da krigen var slut, sendte han bl.a. tyggegummi til sin søn, der delte ud heraf til Terkel og mig, og fornemmelsen af smagen af det flade Wrigley's Chewing Gum står stadig meget klart for mig. Faderen sendte også Ove en rigtig fodbold, som skulle pumpes op med en særlig pumpe med nippel. Det var jo lige noget, når man tænker på, hvad vi ellers havde måttet bruge at sparke til, og selv om Ove værnedes meget om sit klenodie, blev det til mange timers leg og kamp enten på den daværende „marken“, lige

nord for Langesvej nr. 7, eller på fodboldbanen for enden af Milnersvej, når baneinspektøren Emil Frederiksen havde glemt at låse døren, eller der var huller i hegnet, så vi kunne komme ind!

Mange andre minder knytter der sig til besættelsesårene, f.eks.

rationeringsmærker, transport til sommerhuset „Frikvarteret“ i Horns Herred m.m., men de ovenfor fremdragne har mere direkte med besættelsestiden og befrielsesdagene i Hillerød for 65 år siden at gøre. Dage, som aldrig glemmes, så længe erindringen kan holdes intakt.

Et militærkøretøj i Kannikegade ud for præstegården i retning mod Østergade efter befrielsen. Bag på bilen er malet V-tegn, sejrssymbolet på „victory“. Hidtil ukendt foto af Stefan Christensen.

SPIDSMUSEN

Af
ASGER BERG

Om man kan lide øgenavne eller ej, vores bys medborger Erland Lund Jensen blev kendt som Spidsmuse. Hans tilnavn, der gik på hans udseende og fra starten var ment drilagtigt, blev vel efterhånden nærmest et kælenavn, der overhalede hans andet tilnavn, Ruder Knægt. Han kunne være besværlig og virke skræmmende på nogle, men hans popularitet som Hillerøds berømte byoriginal blev klart markeret efter hans død i slutningen af november 2007. Den 21. september 2010 ville han være fyldt 75 år.

*Spidsmuse
foran sin bank-
filial i Slotsgade,
den 24. august
2005. Foto: John
Jessen Hansen.*

I denne artikel samles nogle oplysninger og anekdoter om ham. Han var født i Regnemark i Kimmerslev sogn mellem Ringsted og Køge som søn af fodermester Hans Peder Jensen og hustru Karen Sofie Lund. Han voksede op på Enghavegården i Almstofte i Snesev sogn syd for Ringsted.

I 1952 flyttede han til Hillerød, hvor han stod i lære som konditor hos bagermester Ole Peter Larsen i Bagergården, Slotsgade 1. Af helbredsmæssige grunde måtte han stoppe som konditor, fordi han fik en tandsygdom, og i stedet blev han medhjælper. På et tidspunkt hjalp han til på Hotel Leidersdorff og senere hos Fritz Hansen Møbler i Allerød. Der kom han ud for en arbejdsulykke i 1964, hvor han faldt ned fra et loft og slog hovedet, og efter et stykke tid fik han førtidspension. Siden slog han sig undertiden på øllerne. I en periode boede han på Kulsviervej 20, senere i mange år i lejligheden på Rønnekrogen 10A. Ind imellem boede han på Skansegården.

Omtrent dagligt kunne han ses i gaderne i Hillerøds bymidte, og her var det hans karakteristiske udseende, hans påklædning og ikke mindst hans påfaldende optræden, der gjorde ham til den original,

som flere generationer af hillerødnere altid vil mindes. Iført kasket, gummistøvler og jakke og ofte med en øl i hånden kunne man se ham løbe rundt, snakke højt med sig, henvende sig til forbipasserende med små lyde, lægge sig ned på gaden eller stavre ind i butikkerne for at skabe opmærksomhed. På sin egen måde nød han uden tvivl den øjeblikkelige kontakt og opmærksomhed, som den adfærd medførte.

Også uden for bygrænsen kunne han synliggøre sig. Et københavnsk dagblad bragte således engang et stort fotografi af Livgardens vagtparade på vej gennem Købmagergade med Spidsmusen som en ekstra tamburmajør foran den autoriserede. På Spidsmusens Facebook-side gengives en forside fra Copenhagen Jazz Festival 1986, hvor den lille Spidsmus poserer med en guldøl sammen med en høj saxofonist.

Folk husker ham forskelligt, men efter hans død kom der mange små beretninger frem, der var med til at fastholde mindet om ham. Han fik sin egen side på Facebook, og her florerer anekdoterne. En skribent husker, hvordan Spidsmusen en vinter stod og kastede snebolde ind gennem den åbne dør til butikken Jack & Jones - med indtil flere utilfredse miner fra personalet. En anden fortæller om en oplevelse, da Slotsarkaderne var helt nybyggede: „Han gik og tøffede ganske svagt, ja

tøffede ligesom et tog, tjtjutjtju, så man kunne knapt nok høre ham. Langsomt sneg han sig op bag et par ældre damer og ligesom han var bag dem, råbte han Uuhuuuuu! - som når toget giver et tudende signal ved ubevogtede jernbaneloverskæringer. Damerne sprang til side og var ved at flække af grin, da Spidsmusen lige så stille overhalede dem og fortsatte med sit tjtjutju, mens armene kørte som hjulene på et tog.“

Mange mindes, hvordan han kunne finde på at lægge sig ned og spille død - enten midt på gaden, i en butik eller i sin bankfilial, Bikuben. Undertiden blev der tilkaldt en ambulance. Men da han var kendt for at simulere at være syg, kunne personalet mange gange nøjes med at true ham med at tage hans mulepose med tomme flasker - så vågnede han straks op til dåd. Hvis ambulancen var kommet, skulle

*Den 5-årige
Erland med en
kat i favnen,
fotograferet hos
nogle naboer i
Almstofte.*

*Spidsmusen
fotograferet i
sit hjem 1993.
Foto: Henrik
Frydkjær.*

redderne blot nævne, at en bestemt navngiven sygeplejerske, som Spidsmusen var bange for, havde vagten på skadestuen på Hillerød Hospital, så sprang han op og forsvandt.

Når man drikker øl, skal man nu og da forrette sin nødtørft, og Spidsmusen kunne efter sigende finde på at lade det ske i fuld of-fentlighed, fx midt på Kongevejen, på Københavns Hovedbanegård, i et S-tog eller op ad en bil, der holdt for rødt lys.

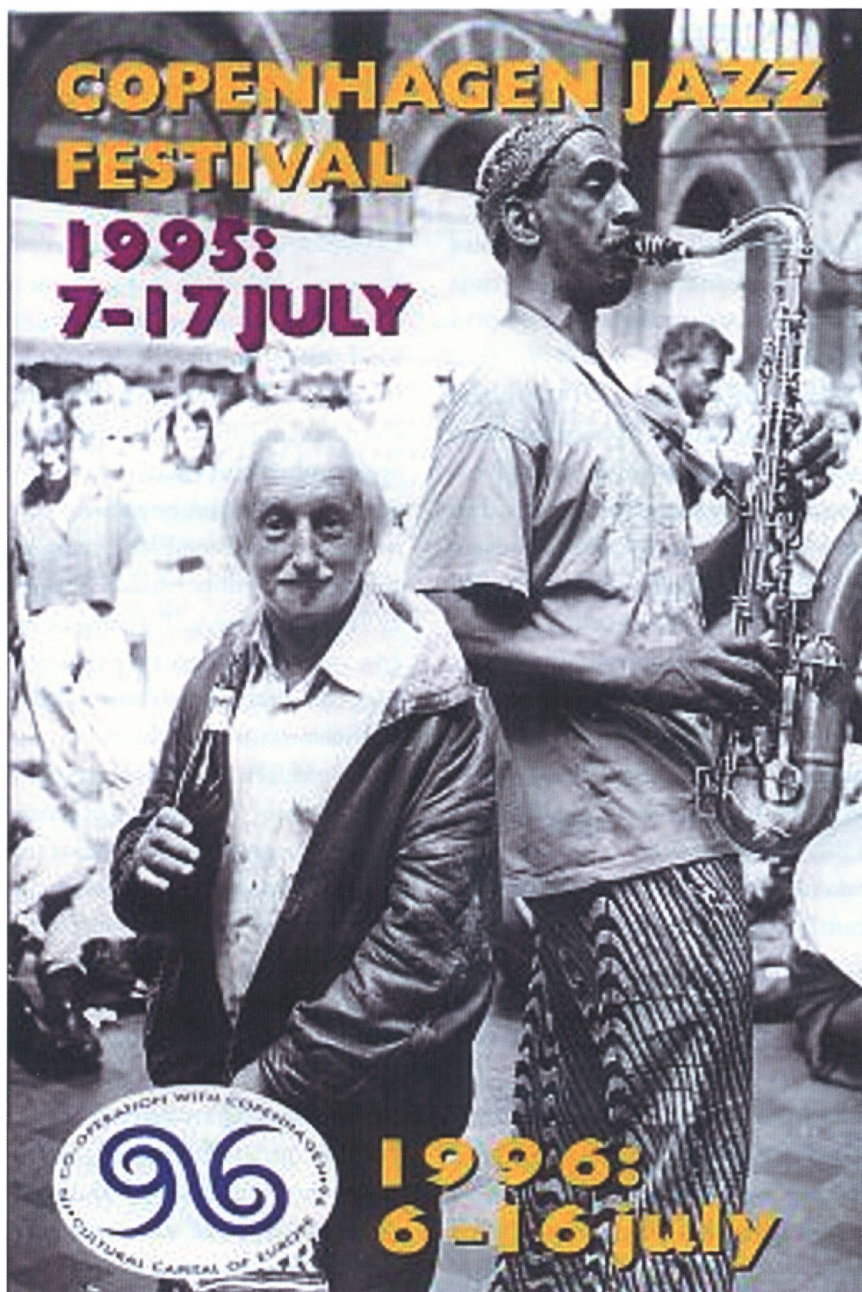
Udenlandsrejser blev det også til. En mand fortæller om en oplevelse, da Spidsmusen for mange år siden skulle med et fly fra Københavns Lufthavn til Spanien: Aldrig havde man oplevet, at en enkelt passager blev kaldt til gaten så mange gange. Speakeren lød temmelig desperat, da han til sidst måtte meddele, at „hvis ikke du kommer, Erland, så flyver vi altså uden dig!“

En anden fortæller om Spidsmusens ophold på det spanske hotel Stella Polaris. En dag gik han op i

baren, købte en is og satte sig ned ved et bord, og mens han pakkede isen ud fik bordet lige et par slag med isen, mens han råbte et eller andet. Mens han spiste isen, sad han og råbte „pip pip“ til de forbi-passerende, og når folk vendte sig om, gloede han op i luften, som om det slet ikke var ham, der havde sagt noget.

Ved Spidsmusens 60-årsdag i 1995 bragte Frederiksborg Amts Avis et fødselsdaginterview med ham, hvor han fortalte om sit liv. Nogle dage senere kunne avisen skrive, at Erland Lund Jensen var blevet udtrukket som vinder af to flasker rødvin som „ugens fødselar“. Avisen citerede i den forbindelse Spidsmusens kommentar: „Skriv ikke i avisen, at jeg har vundet rødvinen, for jeg har så mange venner, der drikker!“ Avisens interview med Spidsmusen blev i øvrigt genoptrykt den 17. maj 2008.

Spidsmusen døde den 26. november 2007, 72 år gammel. Hans bisættelse blev en trist affære, da der ikke var andre til stede i Skansekirkegårdens kapel end de ansatte og to journalister fra Hillerød Posten, nemlig John Jessen Hansen og Tim Panduro, som skrev en prisbelønnet artikel. Efterfølgende blev hans aske jordfæstet i fællesgraven på Skansekirkegården. Til gengæld er de mange levende erindringer om Spidsmusen blevet fastholdt, både på den nævnte fanside på Facebook

(„Spidsmusen er ikke død - han er bare taget hjem“) og ved et mindearrangement på Posen. Begge steder

blev der givet udtryk for respekt for ham og glæde ved at have kendt denne sande byoriginal.

GENERALFORSAMLINGEN 2010

Af
EVA HOLM-
NIELSEN

Lokalhistorisk Forenings ordinære generalforsamling blev afholdt tirsdag den 2. marts 2010, kl. 19.00 i Kedelhuset.

Foreningen har i 2009 afholdt 4 arrangementer. Efter generalforsamlingen 2009 holdt Bjørn Verstege foredrag om Hillerøds historie under besættelsen. Den 31. marts holdt Flemming Rune foredrag om Gribskovs historie. Lørdag den 25. april kørte veteranbussen en rundtur til de sogne i Hillerød, som blev sprunget over i 2008, og den 10. oktober holdt Lennart Weber foredrag om sin samling af postkort fra Hillerød og omegn.

Årets Hus 2009 blev spejderhytten Bassebjerg i Nødebo, et meget populært valg.

Der udkom som sædvanlig 3 numre af vores medlemsblad, hvoraf nr. 2 var et komplet personregister til medlemsbladene for årene 1986-2008. Registeret ligger også i digital form på vores hjemmeside.

Hillerød-Kalenderen 2010 udkom denne gang som en sognekalender. Desuden har vi udgivet Finn Reindahls KVINDSKÆBNER I HILLERØD 1767-1817. Derudover har vi planer om at udgive Mogens Selsøe Sørensens fotografier af huse fra før den store sanering i Hillerød

i 1960'erne, og endelig har Lokalhistorisk Forening planer om at markere hundredeårsjubilæet inden for Hillerøds atletik i 2011, idet Ivar Berg-Sørensen fra bestyrelsen i samarbejde med enkeltpersoner og foreninger indsamler materiale med henblik på en bog.

Kassereren Inge Elsøe gennemgik regnskabet, besvarede spørgsmål og meddelte, at foreningen har 254 medlemmer.

Asger Berg, Inge Elsøe og Henrik Selsøe Sørensen blev genvalgt til bestyrelsen, medens Aase Hansen og Peter Schmaltz-Jørgensen blev genvalgt til henholdsvis 1. og 2. suppleant. Poul Bønsøe og Hans Henrik Egeblad Christoffersen blev genvalgt til hhv. revisor og revisorsuppleant.

Kontingentet for 2010 blev fastsat til 150 kr. og 100 kr. for pensionister og studerende.

Efter generalforsamlingen fortalte Finn Reindahl om sin bog.

Efterfølgende konstituerede bestyrelsen sig med Asger Berg som formand, Inge Elsøe som næstformand og kasserer og Eva Holm-Nielsen som sekretær.

Bestyrelsens beretning kan læses i sin helhed på foreningens hjemmeside: www.lfhk.dk.

BOGNYT

Jørgen Tved, EN FRIHEDSKÆMPERS HISTORIE, DKP Nordsjælland, 2009. 32 sider. 30 kr. Købes via tved@email.dk

I det lille hæfte fortæller Jørgen Tved historien om den hillerød-anske frihedskæmper Tonny Hansen, oprindelig Antonius Hansen, bedst kendt som Murer-Tonny. Jørgen Tved, der tidligere i år holdt foredrag om Murer-Tonny i vores forening, har samlet beretninger og billeder fra Tonny Hansens ungdom og voksenliv og sat dem ind i en samlet ramme. Hæftet fokuserer naturligvis på Murer-Tonnys omfattende og betydningsfulde indsats som organisator og planlægger af illegalt arbejde under Besættelsen, et arbejde, der medførte, at han blev taget af tyskerne i 1944. Tonny Hansen (1917-1994), der var politisk aktiv som kommunist, lagde i 2005 navn til det lille stræde Murer-Tonnys Stræde mellem Slotsgade 12 og 14.

Lars Bjørn Madsen, red., FOLK OG MINDER FRA NORDSJÆLLAND, 64. årgang, 2009. 48 sider, Nordisk Forlag. 130 kr.

Det traditionsrige årsskrift er som altid rigt og smukt illustreret, læk-

kert at tage i hånden og fyldt med spændende - og vidtspændende - beretninger fra vores egn i „gamle dage“. Vi får i år historier om det katolske Vor Frue Kloster Aase-bakken mellem Birkerød og Hørsholm; om de elge, der igennem 1900-tallet er indvandret - eller rettere indsvømmet - fra Sverige til Gribskov; om Mary Bess Westenholz på Folehavegaard ved Hørsholm, Karen Blixens „moster Bess“; om Troels Kløvedals liv som „skorpedreng“ i Hellebæk; om Isterød Kro og et selvmord dér i 1756; om pynten ved Kronborg; om Hørsholm og Vallerød set med maleren Karl Larsens øjne; om „den moderne drik“ Chabeso, som Wiibroe markedsførte i 1930erne; samt om Esrom Bryggeri. Set med de helt lokale briller er årets interessanteste artikel Eva Holm-Nielsens „Da Frederiksborg Slot sank i grus“. Her fortælles om slotsbranden i 1859, som den blev oplevet af nogle personer, der boede på slottet. Der er tale om øjenvidneberetninger, der til dels aldrig tidligere har været trykt.

SKAK I HUNDREDE ÅR. Historien om Hillerød Skakklub fra 1910-2010, udarbejdet af en gruppe medlem-

*Af
ASGER BERG*

mer: Hans E. Jacobsen, Laurids Poulsen, Palle Skov, Poul Kleiminger, Peter Langer, Jens Østergaard og Erik Hvalsøe, 2010. 128 sider. illustreret. 100 kr., kan købes via Hillerød Skakklub.

Det er aldrig uinteressant, når Hillerøds institutioner eller foreninger tager sig sammen til at markere et jubilæum med et samlet overblik i form af en artikel eller - som her - et egentligt jubilæumsskrift. Som udenforstående får man i dette tilfælde et indblik i den hundredårige Hillerød Skakklubs interne liv, ikke mindst „kampen for klubben - træk for træk“, som det ganske vittigt hedder på bogens omslag. Personer, der måske også har gjort sig gældende i andre sammenhænge i Hillerød, dukker op side om side med andre, mindre kendte. Hvis man ikke interesserer sig for gennemgangen af særlig bemærkelsesværdige partier skak igennem årene, kan man nøjes med at læse om foreningens udvikling i afsnittene fra 1910-1945, 1945-1974 og 1974-2010. I forordet nævnes, at bogen især bygger foreningens bevarede protokoller og fra 1975 klubbladet Bondefangeren, og det kan være en påmindelse til andre foreninger om, hvor vigtigt det er at den slags materiale ikke går til grunde.

Tim Panduro, FORTÆLLINGER FRA GRAVEN. Skæbner bag gravstenene i Hillerød og omegn. Fokus Forlaget,

2010. 159,00 kr. Bogens titel og undertitel er velvalgt. Tim Panduro fortæller om ca. 60 lokale menneskeskæbner ud fra deres gravsteder på Hillerøds kirkegårde - og med afstikkere til omegnens sogne. Netop fortællingen er i centrum, og her adskiller Tim Panduro sig fra Bysvenden - salig redaktør Svend Nielsen fra Frederiksborg Amts Avis - med hvem det ellers er nærliggende at sammenligne Panduro. Også for journalisten Panduro er udgangspunktet samtidens Hillerød, men altså set fra kirkegårdene. Og også for ham er beretningerne tydeligvis båret af en kærlighed til byen og en nysgerrig interesse for dens indbyggers liv i den nærmeste og noget fjernere fortid. Og det personalhistoriske område er centralt: Fra gravstenene og gravstederne opstod de historier, som først blev bragt i Hillerød Posten og nu er samlet i et udvalg i bogform.

Men mens Svend Niensens avis-historier ofte blev skrevet ud fra et fotografi eller en samtale og efter hans død blev udgivet af andre, har Tim Panduro med sine fortællinger fra graven en fast struktur, og han har selv kunnet gennemredigere bogen, hvilket absolut har været umagen værd. Og mens Bysvendens bog var stærkt båret af billedsiden, er det hos Panduro selve fortællingerne om de mange forskelligartede hillerødskæbner, der gør bogen til et værdifuldt bidrag til

lokalhistorien. Kendte borgere og mindre kendte, høj og lav, imellem hinanden.

Bogen bærer stadig præg af sin journalistiske oprindelse. Med fængende rubrikker og underrubrikker, faktabokse og beretninger på 2-3 sider i tilfældig orden lokkes læseren til at gennemlæse bogen i ét stræk. Og det er en stor fornøjelse! De to omhyggelige navneregistre, dels alfabetisk, dels topografisk efter kirkegårdene, gør tilmed bogen til et nyttigt opslagsværk eller en håndbog for kirkegårdsvandrere.

Billedsiden er til gengæld i en del tilfælde skuffende, ikke så meget udvalget af fotografier som gengivelserne, hvor gråtonerne fx kan gøre det vanskeligt at læse en gravstens indskrift. Faktaboksene er derimod en rigtig god ekstragvinst. Her får læseren perspektiveringsstof, både om lokalhistoriske emner, begravelseskikke og andet stof i tilknytning til fortællingerne.

Men som sagt, det er selve fortællingerne om skæbnerne, der er bogens kerne, og det er på det grundlag bogen skal vurderes.

Man må tage hatten af for, at der er lavet en grundigere research, end man ser i visse andre udgivelser. Panduro har ikke bare talt med folk og googlet lidt, han har også, om man så må sige, „gravet“ i kirkegårdshistorierne, og han har brugt den righoldige historiske og lokalhistoriske litteratur. Fejl i de

oprindelige avisartikler er blevet rettet i bogudgaven. Det betyder ikke, at bogen er fejlfri. Der kan findes fejl, ikke kun trykfejl, som når første linje mangler i digtet på side 21, eller som når Ejnar Nielsen, medforfatter til „Slægten Kloch“, kaldes Ejner Jensen, eller Nordsjællands Venstreblad kaldes Frederiksborg Venstreblad.

En oplysning om Morten Pontoppidan på side 97 er fx forkert, idet han rigtignok overtog Freerslev Højskole i 1878, men først to år senere grundlagde Jørlunde Højskole. At hans bror, forfatteren Henrik Pontoppidan, „boede i Hillerød i en årrække og gav en hånd med undervisningen på skolen“ er misvisende. Han boede og underviste i Freerslev i foråret 1880 - og tog først bolig i Møllestræde i Hillerød i 1902.

Ser vi bort fra den form for småfejl i en bog, der er så rig på faktuelle oplysninger, står der én ting tilbage, og det er vurderingen af bogens sande kvalitet, selve skæbnefortællingerne. Her kommer bogens styrke frem. Den er fuld af gode historier, velskrevet, underholdende og i det store og hele pålidelig. Der forfalder hverken til tørre nekrologer, skematiske opremsninger eller helt uunderbyggede anekdoter. Forfatterens spidse pen og hans personlige engagement kommer tydeligt frem, og det er ikke mindst det, der gør læsningen til en fornøjelse.

ÅRETS HUS 2010

Overrækkelsen af æresprisen ventes at ske i oktober.

Følg med i Hillerød Posten

KVINDESKÆBNER 1787-1817

Bogen, som er skrevet af Finn Reindahl, kan læses som et stykke kvindehistorie fra tiden 1767-1817, hvor de mange gribende skæbner belyser kvindeliv i datidens Danmark. Hvorfor skar tjenestepigen Karen Nielsdatter i 1782 halsen over på sig selv i arresten i Hillerød? Hvorfor blev Birthe Kirstine Piilström dødsdømt i 1789? Hvad skete der, da enken Anne Nielsdatter i 1797 fik et barn med enkemanden Niels Hansen? Disse er blot et lille udsnit af bogens fortællinger, der er udstyret med både person- og slægtsregistre.

Bogen kan købes hos byens boghandlere og koster 148 kr.